

Alslaget for lyngshest i Troms

distriktslag under Landslaget for nordlandshest/lyngshest
v/leder Birgit Dorothea Nielsen,
Flatvoll, 9151 Storslett,
tlf 918 91 578
kto.nr. 4710 20 49310
org.nr. 990 362 823
www.rimfakse.no

18.10.2011

SLUTTRAPPORT ETTER OPPFØLGING AV PROSJEKT - LYNGSHEST OG MEZENHEST; MULIGE LIKHETER OG FELLES UTFORDRINGER Prosjekt 112512

Deler av rapporten er identisk med rapporten fra oktober 2010, slik at rapporten kan leses som et sjølstendig dokument hvor bakgrunn for prosjektet er beskrevet.

Takk

Alslaget for lyngshest i Troms vil igjen gjerne takke Morten Furunes for hans store engasjement og entusiasme for kontakten mellom våre to naboland, som har gitt mulighet til å utvikle vårt vennskap og vår erfaringsutveksling med hestefolk i Arkhangelsk.

Vi vil også gjerne få takke Barentssekretariatet som var så positive også ved vår andre søknad slik at vi kunne bygge videre på de verdifulle kontaktene vi hadde etablert i Arkhangelsk.

Så vil jeg, på samme måte som jeg gjorde i forrige sluttrapport, som leder i alslaget i Troms og som prosjektleder på Nord-Norsk Hestesenter med lyngshesten som arbeidsfelt, få takke de fantastiske, kompetente og engasjerte lyngshestfolka i Troms, som alltid stiller opp, er et strålende vertskap, er positive og åpne til nye prosjekter og ideer, ivaretar og markedsfører hesten på en strålende måte og som alltid gjør sitt beste på vegne av vår kulturskatt og fantastiske hest; lyngshesten, hesten som lever i landet under midnattssol og nordlys.

Innledning

Alslaget for lyngshest i Troms er det eldste lokallaget for lyngshest (nordlandshest/lyngshest) i landet. Lyngshesten er en av de tre nasjonale hesterasene i Norge og den eneste med Nord-Norsk opprinnelse.

Landsdelen har tradisjonelt hatt mye kontakt østover mot Russland og Finland, kontakten mot Russland har dessverre hatt et avbrudd noen tiår, men den er nå i ferd med å reetableres og normaliseres.

Fylkesmannen i Troms/Landbruksdepartementets Morten Furunes har i en årrekke vært aktiv i forhold til å etablere kontakt og samarbeid mellom Nord-Norge og Nord-Vest Russland. På

sine reiser i Russland har han sett og hørt om en lokal hesterase, kalt mezen-hest, som han har tenkt at likner på lyngshesten.

På bakgrunn av disse observasjonene og Morten Furunes sitt kontaktnett i Arkhangelsk fylke blei det oppretta kontakt mellom hestemiljøet i Arkhangelsk og Alslaget for lyngshest i Troms.

Leder i Alslaget for lyngshest i Troms, Birgit D. Nielsen, blei invitert til en hestefaglig konferanse i Arkhangelsk i november 2007 og den første kontakten var etablert.

I samarbeid med Irina Jurijeva ved Arkhangelsk Forskningsinstitutt for landbruk, blei det da planlagt et besøk til forskningsinstituttet og til avlsstasjonen for mezenhest i Mezen for representant (er) for alslaget februar 2010. Det blei også planlagt et besøk fra Arkhangelsk til Troms for Irina Jurijeva i september 2010.

Formålet med disse to besøkene var å opprette kontakt og legge et felles grunnlag for et mer omfattende prosjekt med mezenhest og lyngshest, som et samarbeid mellom Arkhangelsk Forskningsinstitutt for landbruk og Alslaget for lyngshest i Troms.

Ved besøkene til Arkhangelsk og til Troms har vi også tatt ut DNA-prøver (2 x 30 stk) fra mezenhester og lyngshester og sett på og fotografert hestene.

Minst like viktig har det vært å få et godt innblikk i hvordan avlen og markedsføringa drives i de ulike landene på disse små og sårbare lokale hesterasene.

I løpet av kontakten vi hadde i 2010, planla vi neste viktige møteplass for oss; bruksprøvene som våre to hesteraser gjennomgår.

Bruksprøver for mezen-hestene arrangeres hvert 2. år i Mezen by, utvida bruksprøve for kåra lyngshingster gjennomføres hvert 2. år på Nord-Norsk Hestesenter. Prøvene skulle gjennomføres våren 2011 for begge hesterasene.

Arkhangelsk februar 2011

Delegasjonen fra Troms til Arkhangelsk i februar/mars var i 2011 utvida med en person i forhold til i 2010; Inger Sofie Andreassen i tillegg til Morten Furunes og Birgit D. Nielsen.

I Arkhangelsk hadde vi et møte på Arkhangelsk Forskningsinstitutt for landbruk hvor planer for besøket blei drøfta, deretter fikk vi besøke to rideskoler i Arkhangelsk by. Ved den ene rideskolen hadde de en mezen-hest som de brukte i undervisninga.

Mye var gjenkjennelig for oss i stallene og i hestehåndteringa – også der var det ulike retninger med både tradisjonell engelsk ridestil og mer horsemanship-prega hestehandtering. Den ene rideskolen hadde en privat eier – en fabrikkeier og hesteentusiast, den andre hadde nok også i utgangspunktet en privat eier, men her var det ikke så mye kapital å lene seg på, så drifta var mer dugnadsbasert så vidt vi kunne forstå.

Reisa til Mezen tok en dag med bil på vinterføre – da er de store elvene islagte, slik at det lar seg gjøre å krysse dem på en enkel måte. Vi skulle bo i Kimzha landsby, som lå tre mil fra Mezen. Overnattingskapasiteten på hotellet i Mezen by var sprengt på grunn av flere tilreisende gjester til bruksprøvene. Arkhangelsk sin landbruks- og handelsminister og sjefen for landbruksbanken, flere hesteforskere fra Moskva og en delegasjon fra Narjan Mar forskningsstasjon i Komirepublikken overvar alle sammen bruksprøvene.

Kimzha landsby har en meget lang historie med arkeologiske funn av bosetning fra tidlig middelalder. Dagens bebyggelse består av trehus bygd på 1800 – 1900-tallet, med en karakteristisk trekirke, som for tida er under restaurering, som et viktig landemerke og landsbyens stolthet.

Vi blei tatt i mot med sedvanlig russisk gjestfrihet; fantastisk god mat, badstue og omvisning på stedets skole og museum.

Så var det bruksprøvene i gang:

Bruksprøvene er en stor begivenhet og russerne kan dette med seremonier og kultur – vi har mye å lære. Bruksprøvene blei høytidelig åpna av Arkhangelsk sin landbruks- og handelsminister.

Deretter blei flagget heist, av han som hadde den beste hingsten ved bruksprøvene for to år siden. Det lokale koret kom og bød på brød og salt – en viktig symbolsk velkomstgave og deretter sang de. Aldeles fantastisk!

Alt dette foregikk utendørs ÷ 18 °C og 20 sekundmeter vind på Mezen-elva hvor det var brøytta en bane på 1000 meter, satt opp tribune, varmebuss og matservering.

Så var det over på bruksprøvene. Det var organisert som konkurranser i ulike disipliner og for å være med i den gjeveste konkurransen om den høyhengende tittelen "absolutt champion" måtte hesten delta i minst tre utvalgte øvelser.

De viktigste øvelsene for denne hesterasen – som fortsatt er en nødvendig arbeidshest på landsbygda er:

To kilometer i skritt med et lass på 1,2 tonn. Dette går på tid og trav mer enn 3 ganger er diskvalifiserende, trav 1 – 2 ganger gir tillegg i tida.

Trav med 400 kg lass; hingster 15 kilometer, hopper og vallaker 30 km. Dette går også på tid og jeg kan love at det gikk fort. Denne øvelsen blei kjørt på en egen vei – brøytta for anledningen tror jeg.

Snøprøve; hesta går med slede, vekta på lasset justeres etter snødybden og det skilles på over og under 60 cm. Hvis det er over 60 cm snø er lasset 400 kg. Hesta skal gå i løs snø uten spor 1000 meter. De snur etter 500 meter og kan gå tilbake i eget spor. Dette går også på tid og i skritt.

Andre øvelser var kjøring med troika – stille! og trekkprøve med lass på 3 tonn – ganske tøft... Vinneren trakk lasset 1,8 kilometer og snøen var egentlig litt trå og banen var ikke under noen omstendighet plan.

Etter første dag av bruksprøvene var alle gjester invitert til fiskerikollektivet Sevr som ligger nord for Mezen by og som er den største avlsstallen for hesterasen. De har mer enn 100 mezen-hester hvor alle de voksne hestene er i arbeid på gårdsbruket og hvor de driver avl i tett samarbeid med Arkhangelsk forskningsstasjon for landbruk.

Arbeidet med hesterasen på Sevr drives av entusiaster for rasen – kollektivbruket er på private hender og både leder og viseleder på Sevr er svært opptatt av bevaringsarbeidet. Dette arbeidet finansieres i stor grad av overskuddet fra fisket i Barentshavet som drives med to store trålere som eies av Sevr.

Etter to dager med prøver skulle vinneren kåres og absolutt champion blei en liten rød hingst som hadde større likheter med vår egen lynghest enn de aller fleste mezenhestene vi så

under bruksprøvene. Det var spesielt en avlsgård som hadde denne mindre typen og folkene fra Narjan Mar var opptatt av at denne typen var svært lik deres lokale hesterase; petsjorahesten.

Bruksprøvene blei avslutta som seg hør og bør med en flott konsert i Mezens kulturhus og stor fest med god mat og drikke, taler og dans.

For mezen-hestene er arbeidsmoral, styrke og hurtighet, samt evne til å løfte beina og ta seg fram i løs snø i flate landskap viktig – og det gjenspeiles i bruksprøvene og i eksteriøret. Mezen-hestene har svært gode hasevinkler, som kan gå over i krokhas og kuhas, men krysset er i grunnen lite toppa, slik vi gjerne kan se på en del nordlandshest/lyngshester med gode hasevinkler.

Inntrykket vårt av bruksprøvene var at de målte egenskaper som passer godt med avlsmålet. De sa sjøl at de ikke kunne se bort fra at kusken hadde stor betydning og dette er jo et kjent dilemma også for oss. Det skal mye til å greie å korrigere for alle miljøfaktorer og sitte igjen med kunnskap om bare de arvelige egenskapene.

Det er forvaltninga i Arkhangelsk som er ansvarlige for gjennomføring av bruksprøvene og i år var det 7. gang prøvene blei avholdt. Hesterasen er liten, populasjonen teller omtrent 800 hester og utfordringene med tanke på å unngå innavl og å bevare og samtidig utvikle hesterasen er svært gjenkjennelig for oss som er engasjert i nordlandshest/lyngshest.

Det er også lett å finne igjen den samme entusiasmen og det store hjertet for hesterasen i Mezen, som vi opplever i miljøet rundt nordlandshest/lyngshest.

Vi har tidligere tatt ut materiale fra mezen-hest og nordlandshest/lyngshest for sammenliknende DNA-analyser. Analysene utføres på Norges Veterinærhøgskole, og ventes ferdig analysert høsten 2011. Dersom det viser seg at de to hesterasene har noe felles gener vil det gi oss en bekreftelse på deler av hesterasenes opphav. Vi vil få en liten bit av opprinnelsehistoria til nordlandshest/lyngshest på plass.

Troms april 2011

Den russiske delegasjonen var også utvida med en person da Irina Jurijeva besøkte Troms i april. Irinas kollega Natalia Vdovina var også med.

Våre russiske samarbeidsparter og etter hvert gode venner, overvar vår hingsteutstilling og avslutning av utvidede bruksprøver for våre voksne hingster på Nord Norsk hestesenter i Målselv. De syns hingstene våre var lydige, men de ga også uttrykk for at de prøvene våre hingster måtte gjennomgå var langt fra så tøffe som deres bruksprøver – og det har de jo rett i. Bruksprøvene speiler jo så godt vi kan de bruksområdene som de russiske og norske hestene skal brukes i og våre norske hester har ikke lenger noen viktig oppgave som arbeidshester, men derimot som sports- og hobbyhester for folk i alle aldre.

Irina Jurijeva samla stoff til en artikkel hvor hun skal beskrive de to hesterasene og tok mål av og fotograferte så mange som mulig av våre lyngshester.

Under utstillingsmiddagen lørdag kveld etter avslutta hingsteutstilling holdt Irina Jurijeva et foredrag om deres arbeid med sin lokale hesterase. Utstillerne satte stor pris på dette innslaget og samværet bidro til en økt interesse for samarbeidet vårt.

Vi hadde flere trivelige dager og kvelder med Irina, Natalia og tolk Julia både i Tromsø og i Målselv. Det blei også anledning til en tur til Senja hvor Irina og Julia fikk treffe kjente fra et mangeårig samarbeid mellom landbruksskolene i Arkhangelsk og på Gibostad.

Videreføring av prosjektet

Muligheter

Kontakten fra samarbeidet i 2010 er styrka og flere av alslagetets medlemmer i Troms er interessert i å videreføre denne kontakten og gjerne bli med på et besøk til Arkhangelsk og Mezen. Våre russiske samarbeidsparter uttrykker også et ønske om å videreutvikle samarbeidet.

Lyngshestens situasjon i Norge er mer krevende nå enn da vi starta samarbeidet med Arkhangelsk i 2007. Vi har nå mindre enn 100 fødte føll av våre rase gjennom flere år og genetikerne på UMB er bekymra for hesterasen. De sier at et minimumskrav for vedlikehold av slike små populasjoner er 200 registrerte føll per år.

Norsk Hestesenter har i disse dager en handlingsplan for de tre nasjonale rasene (dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest) ute på høring. Planen har som mål å bidra til å få flere hester av disse tre rasene ut i markedet og å få økt populasjonsstørrelsene av dølahest og nordlandshest/lyngshest slik at de kan strykes av FAO sin liste over truede dyrearter. En svært viktig del av denne planen er omdømmebygging og markedsføring. Det vil være av stor betydning for lyngshesten at denne handlingsplanen settes i verk og lykkes. Markedsføringen vil blant annet være avhengig at man kan fortelle historier som billedliggjør hestens unike identitet og opprinnelse. I denne sammenhengen er samarbeidet med Arkhangelsk viktig dersom vi kan dokumentere felles genetisk opprinnelse for hesterasene.

Dersom vi ikke finner likheter vil samarbeidet likevel være fruktbart for å lære mer av hverandres arbeid for å bevare små nasjonale raser.

Utfordringer

Tid og penger først og fremst. Beskrivelsen under dette punktet er omtrent som i rapporten for 2010.

Alslaget for lyngshest i Troms er en ideell organisasjon uten andre inntekter enn kontingent fra i overkant av 100 medlemmer og det laget kan tjene på ulike arrangementer og aktiviteter. Det er arbeidskrevende å skaffe midler til og følge opp slike prosjekter og det følger sjelden eller aldri lønn med, det er egeninnsats. Det sier seg sjøl at det kan være vanskelig å drive ulønna arbeid i over en måned i året, sjøl om arbeidet er spennende, interessant, nyttig og givende.

Russerne har også små muligheter til å finansiere egen aktivitet i dette samarbeidet og foreløpig har deres innsats vært på tilrettelegging og planlegging i Arkhangelsk og bruk av arbeidstid under besøkene.

Finansiering av DNA-analysene er foreløpig ikke i havn, men Veterinærhøgskolen starter likevel på analysearbeidet, som de antar skal bli ferdig før jul 2011.

Veien videre

DNA-analysene vil være avgjørende for hvilke valg vi kan gjøre videre. Dersom det er genetisk slektskap vil det være grunnlag for å søke mer kunnskap om de to hesterasenes opprinnelse og felles historie.

Uavhengig av disse analysene er det så vidt i gang en diskusjon mellom Narjan Mar og alslaget for lyngshest i Troms og Norges Veterinærhøgskole om et samarbeid om den lokale hesterasen ved Petsjora-elva; Petsjorahesten. Denne rasen likner muligens ennå mer på lyngshesten enn mezenhesten.

NRK har også vist interesse for samarbeidet vårt med Arkhangelsk, noe vi setter svært stor pris på. All oppmerksomhet vi kan få til vår lyngshest; hesten som lever under nordlysets magi, vil kunne bidra til at flere ønsker å bruke og eie hesterasen.

Alslaget i Troms har så smått begynt å leke med tanken om en felles reise til Arkhangelsk og Mezen, så flere kan få oppleve og bli kjent med hestefolk i et av våre naboland.

Oppsummert

Dersom DNA analysene gir indikasjoner om slektskap for de to hesterasene vil det i første omgang være et incitament til å bruke dette som grunnlag for å søke kunnskap om hesterasenes historie og opprinnelse. Lyngshestens historie er ikke godt kartlagt og det vil være av stor betydning markedsføringsmessig å få kunnskap om dette.

Sammenlikning av metoder for DNA-analyser vil kunne gi positive bidrag til utvikling og forbedring av analyseverktøy i begge land. DNA-analysene i Norge gjøres ved Norges veterinærhøgskole seksjon for genetikk. Det er etablert en god dialog mellom Norges Veterinærhøgskole og forskningsinstituttet i Arkhangelsk.

Et folk til folk samarbeid om bevaring og utvikling av nasjonale hesteraser, gjerne med oppmerksomhet fra NRK, vil være svært positivt.

